

Senmedeltida - tidig modernt brandlager intill gravfält

L2003:7879

Girsta 1:5, Odensvi socken, Köpings kommun
Västmanland

Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Sverige med
Västmanlands län markerat i rött.

© 2026 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2026:17
Lst dnr 431-1764-2025

Författare	Erica Strengbom
Grafisk form	Mikael Johansson
Omslagsfoto	Gravfält L2003:7879 sett från sydväst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2026:17

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Senmedeltida - tidig modernt brandlager intill gravfält

L2003:7879

Girsta 1:5, Odensvi socken, Köpings kommun
Västmanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-1764-2025

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och målgrupper	7
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Tolkning	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Referenser	12
Förteckning över figurer	12
Förteckning över bilagor	12
Bilagor	13
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	13
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	13
<i>Bilaga 3. Vedartsanalys</i>	14
<i>Bilaga 4. ¹⁴C analys</i>	15

SAMMANFATTNING

I samband med schaktning för nya elkablar inom del av fornlämningsområde till gravfält L2003:7879 i Girsta Köping utförde Arkeologgruppen en schaktningsövervakning. En cirka 40 meter långs träcka övervakades i den sydvästra delen av gravfältet. Ett brandlager som ¹⁴C daterats till 1400-1600-tal påträffades. Inga lämningar eller fynd kopplade till gravfältet påträffades.

INLEDNING

I samband med byte av elkablar och kabelskåp i Girsta Köping utförde Arkeologgruppen en schaktningsövervakning av arbetet. Schaktningen utfördes i mitten av december.

Beslut i ärendet fattades av Länsstyrelsen i Västmanland 2025-05-06. Kostnadsansvariga var Mälarenergi Elnät AB.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

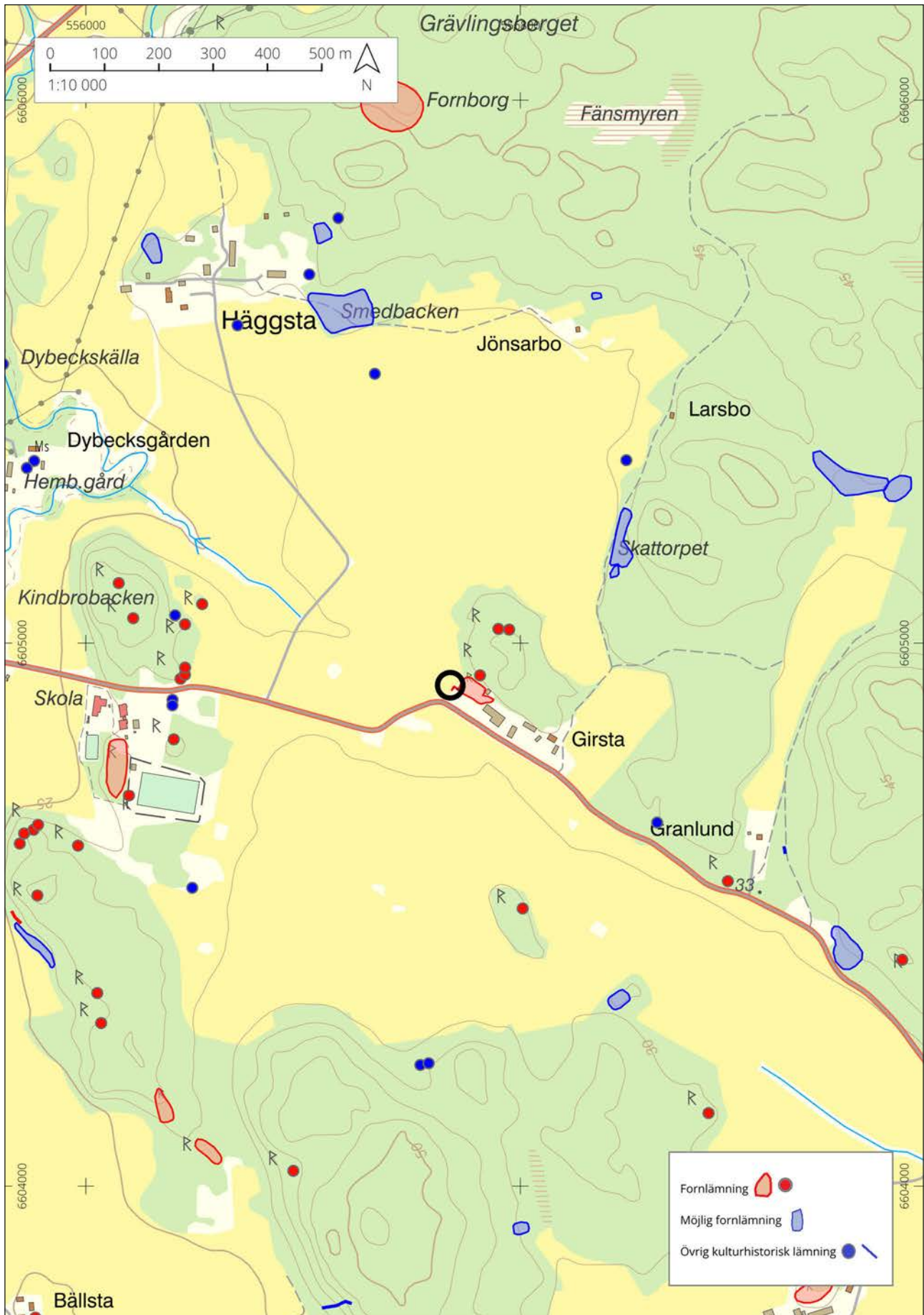
Fornlämningsbilden visar på många ensamliggande gravar samt mindre gravfält i närområdet. Flera torplämningar och lägenhetsbebyggelser finns också i undersökningsområdets närhet.

Gravfältet L2003:7879 som berördes av schaktningsarbetet består av omkring 15 fornlämningar. Dessa utgörs av runda stensättningar som är övertorvade med stenar i ytan. Flera stensättningar är yt- eller kantskadade.

Byn Girsta äldsta skriftliga belägg år 1460 (Ortnamnsregistret). I det historiska kartmaterialet som finns att tillgå digitalt finns en geometrisk avmätning över byn Girsta från år 1681. På kartan syns två gårdar och strax nordväst om byn finns gravfältet markerat som ett impediment kallat Backdalen (Geometrisk avmätning T9:18).

Nästa karta över byn är en storskiftes karta från år 1794. På storskifteskartan finns nu tre gårdar i byn som alla benämns som skattehemman (Girsta 1794 T44_11:1).

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta med aktuellt område inom grå cirkel. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:1 000 000.

Figur 2. Fornlämningarna kring Girsta. Skala 1:10 000.

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen. Målgrupper är främst Länsstyrelsen och Mälarenergi.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

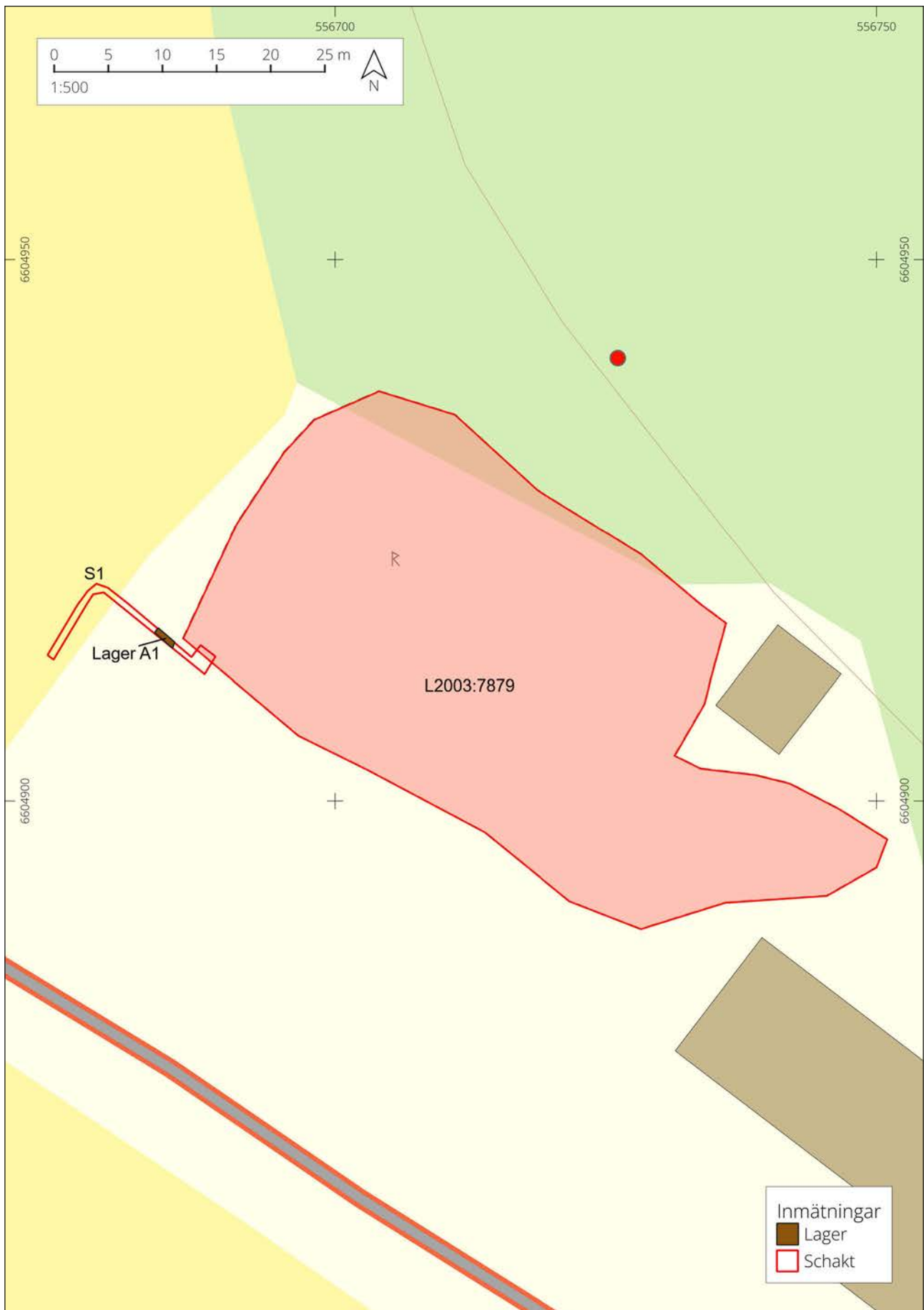
Uppdraget genomfördes i samband med ordinarie schaktningsarbete. Schaktningen skedde skiktvis ner till anläggningsnivå. Där lager påträffades pausades schaktningen för dokumentation och provtagning. Därefter fortsatte schaktningen ner till det djup som krävdes för nedläggning av kablar. Schakt och påträffade lager dokumenterades skriftligt, fotograferades och mättes in med handhållen GPS i koordinatsystemet SWEREF 99 TM. Redigering av inmätningarna och kartproduktion gjordes i QGIS.

RESULTAT

Schaktet som övervakades grävdes från en befintlig transformatorstation som var placerad i gravfältets sydvästra del. Strax intill fanns en urschaktad yta för en paddock.

Schaktet övervakades längs en cirka 40 meter långs sträcka. Schaktet var cirka 0,5 meter brett och grävdes i hagmark ner till ett djup av cirka 0,6 meter. Det arkeologiska arbetet försvårades genom att schaktet snabbt blev vattenfyllt.

Marken kring transformatorstation var uppfylld med grus och norr om det nu aktuella schaktet, löpte en äldre elledning där marken var tydligt omrörd. Några meter åt sydväst längs schaktet framkom på 0,3 meters djup ett varvig lager med orangebränd sand, sot och små kolfragment. Lagret var cirka 0,1 meter tjockt och var synligt i schaktet i cirka två meter. Brandlagret innehöll inga brända ben eller andra fynd som tydde på att det skulle handla om en grav, men med tanke på hur det låg i anslutning till gravfältet beslutades i samråd med Länsstyrelsen att lagret skulle provtas. Från lagret samlades ett kolprov in som analyserades och visade på kol från gran och tall (se bilaga 3). Efter vedartsanalys skickades proverna för en ¹⁴C analys som gav dateringen till perioden 1456–1633 (Se bilaga 4. Ua-91451: 363 ± 27 BP).

Figur 3. Schaktplan med lager A1. Skala 1:500.

Figur 4. Vattenfyllt schakt fotat från sydväst.

TOLKNING

Vad lagret representerar går inte att utröna, men dateringen till senmedeltid-tidig modern tid visar att brandlagret inte är kopplat till gravfältet. Den var-viga strukturen med den brända sanden skulle kunna vara spår av ett brunnet torvtak eller liknande, hörandes till Girstas medeltida bebyggelse.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN

I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att beskriva, dokumentera och undersöka fornlämningens utbredning inom schaktet. Om mindre omfattande och mindre komplexa anläggningar påträffades skulle de undersökas. Om mer omfattande anläggningar påträffades skulle arbetet pausas och Länsstyrelsen kontaktas för samråd. Arbetet kunde utföras utan några avsteg från undersökningsplanen. Arkeologgruppen anser sig ha fullgjort uppdraget.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Västmanland
Kommun	Köping
Landskap	Västmanland
Socken	Odensvi
Fastighet	Girsta
Lämningsnummer	L2003:7879
Lämningsstyp	Gravfält
Datering	1400-1600-tal
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2025 05 06
Länsstyrelsens diarienummer	1764-2025
Ärendenummer i Fornreg	202600248
Arkeologgruppens projektnummer	P25020
Projektledning	Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom
Underkonsulter	
Undersökningstid	2025-12-16
Undersökt yta	40 m ²
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	"Läget anges i form av dels den ekonomiska kartans bladindelning, dels koordinater i nationellt geografiskt referenssystem SWEREF 99TM."
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterialet förvaras tillsvidare hos Arkeoggruppen
Digitalt arkiv	Det digitala arkivet förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen
Fynd	Inga fynd samlades in

REFERENSER

Historiskt kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv

Geometrisk avmätning Girsta 1680 T9:18

Storskifteskarta Girsta 1794 T44_11:1.

Webbmaterial

<https://www.isof.se/namn/ortnamn/vara-ortnamnssamlingar/ortnamnsregistret>

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1 (föregående sida). Översiktskarta med aktuellt område inom grå cirkel. Skala 1:50 000 med instick i skala 1: 1 000 000.

Figur 2. Fornlämningsbilden kring Girsta. Skala 1:10 000.

Figur 3. Schaktplan med lager A1. Skala 1:500.

Figur 4. Vattenfyllt schakt fotat från sydväst.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Bilaga 3. Vedartsanalys

Bilaga 4. ¹⁴C analys

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Snr	Längd/m	Bredd/m	Djup/m	Beskrivning	Övrigt
1	40	0,7	0,6	Schakt för ny elledning direkt sydväst om gravfält. Ett brandlager påträffades i schaktet.	Lager ¹⁴ C daterat till 1400-1600-tal.

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Längd/m	Bredd/m	Djup/m	Beskrivning
1	2 m (inom schaktet)	Ej avgränsat	0,10	Varvigt lager med rödbränd sand, sot och små kolfragment. ¹⁴ C daterat till 1400-1600-tal.

Bilaga 3. Vedartsanalys

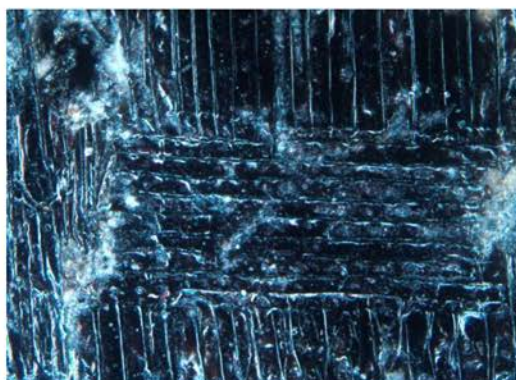
Antraco

vedartsanalys

ProjektId 2965

Västmanland, Köpings kommun, Odensvi socken, Girsta 1:5, L2003:7879 (Odensvi 19:1), Gravfält

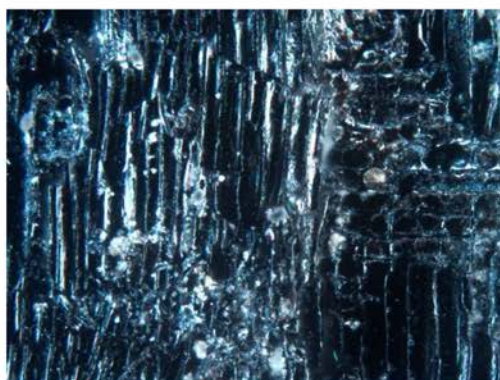
Lager, PK1

Provet togs från en påse med vattendränkt silt och lera. Efter rengöring kvarstod små kulor av siltblandad lera. När dessa bröts sönder påträffades tre små fragment av förkolnad gran.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran
0,021	0,021	3	3	3

Lager, PK2

Reservprov. Provet rensades från oförkolnade växtdelar och jord. Den förkolnade tallen hade rötat något före förbränning.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Tall
0,017	0,017	4	4	4

Bilaga 4. ^{14}C analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Regemenstvägen 10
752 37 Uppsala

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
www.uu.se/centrum/tandemlab

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2026-03-03

Erica Strengbom
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Köping, Västmanland. (p 7397)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰}}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-91451	L2003:7879 PK1	-23,9	363 ± 27

Bifogat finns graf(er) med kalibrering från BP-ålder till kalenderår.

Med vänliga hälsningar

Karl

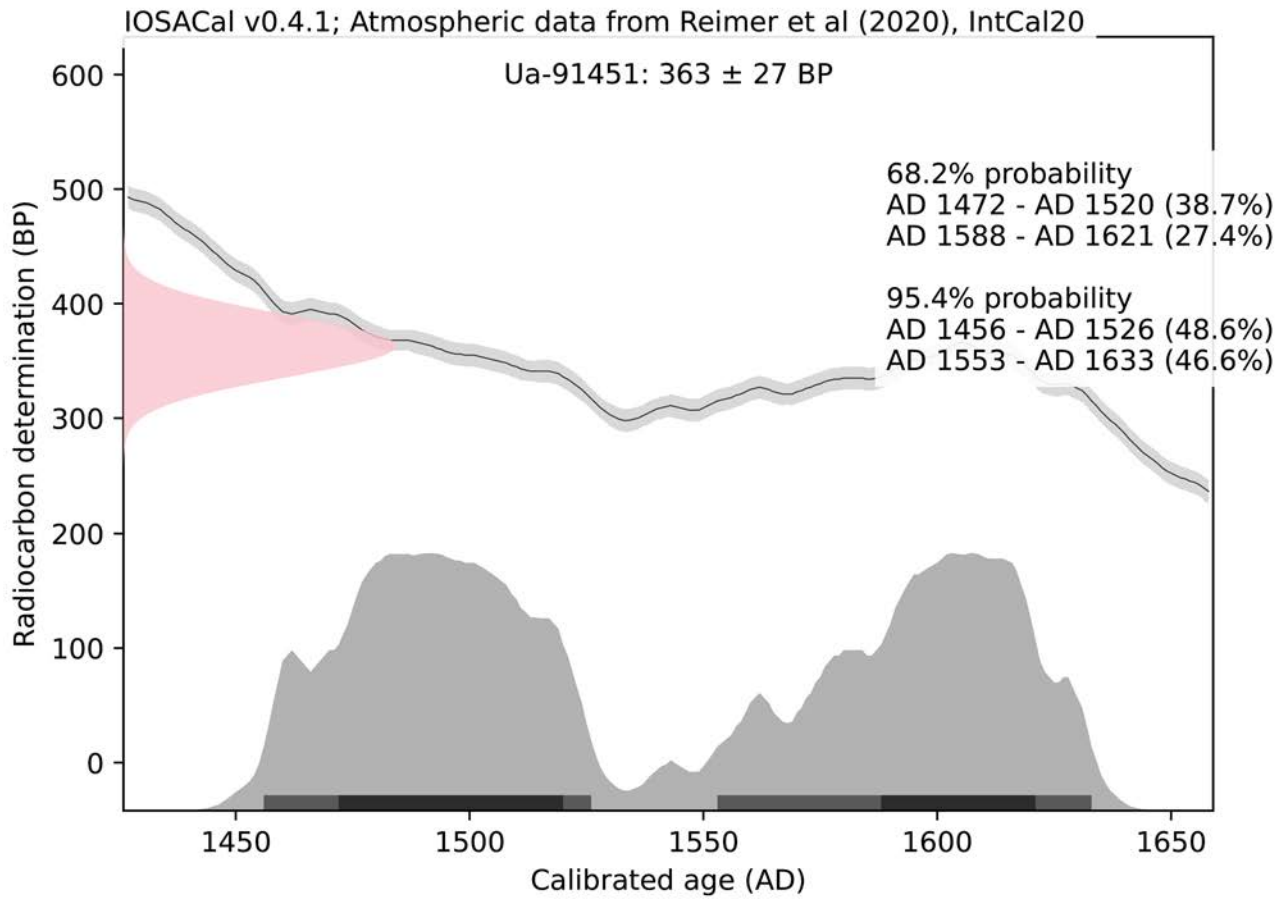
Håkansson

Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2026.03.03
17:19:53 +01'00'

Karl Håkansson/Daniel Primetzhofner

1/2

Kalibreringskurvor

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2026:17

